

تأثیر انگاره شهر خلاق در پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهرها (مطالعه موردی: کلان شهر تبریز)

هیرو عاطفی*، ایرج حاتمی علمداری**

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۷/۱۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۱۰/۹

چکیده

شهرها مرکز ثروت ملل هستند؛ اما در قرن جدید ماهیت تولید ثروت و توسعه تغییر کرده و زیرینای آن ایده، خلاقیت و تبدیل آن به تولید و خدمات است. حرکت به سمت ایجاد و تحقق شهر خلاق به دلایل جایگاه شهر به عنوان محل شکل‌گیری بسترها جامعه دانایی محور، اهمیت و محور بودن شهرها در توسعه اقتصادی و اجتماعی امر بسیار مهم و ضروری است. این تحقیق باهدف تأثیر انگاره شهر خلاق در پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز انجام شده است. روش بررسی این پژوهش مبتنی بر رویکرد توصیفی- تحلیلی و همسنتگی بوده، بهمنظور جمع آوری داده‌ها از روش‌های اسنادی و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری متخصصین و صاحب‌نظران برنامه‌ریزی شهری در کلان شهر تبریز بوده است. جهت سنجش متغیرهای شهر خلاق و پویش اقتصادی- اجتماعی از روش نمونه‌گیری خوش‌های در کلان شهر تبریز استفاده شده است. براساس نتایج پژوهش، نتایج آزمون فریدمن حاکی از آن است که متغیر نوآوری با میانگین رتبه‌ای (۵/۶۱) در وضعیت بهتر و مساعدتری نسبت به سایر متغیرهای شهر خلاق قرار دارد و متغیر رهبری با میانگین رتبه‌ای (۳/۲۹) در وضعیت ضعیفتری نسبت به سایر متغیرهای شهر خلاق کلان شهر تبریز قرار دارند. نتایج آزمون تی که به وضعیت کلی شاخص‌ها اشاره دارد نشان داد، کلیه مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز در وضعیت ضعیف و پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده‌اند. نتایج آزمون رگرسیون که ارتباط بین متغیرها را نشان می‌دهد بیان کننده این است که ۳۹/۵ درصد تغییرات پویش اقتصادی- اجتماعی شهر تبریز، توسط تغییرات در مؤلفه‌های شهر خلاق تبیین می‌گردد. به‌طوری که متغیر کیفیت زندگی دارای بیشترین تأثیر و متغیر رهبری دارای کمترین تأثیر بر پویش اقتصادی و اجتماعی‌اند. همچنین نتایج آزمون T نشان داد که ۳۵ درصد از تغییرات پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز ناشی از تغییرات مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز است.

وازگان کلیدی

شهر خلاق، پویش، اقتصادی، اجتماعی کلان شهر تبریز

مقدمه

در طول تاریخ آنچه موجب برداشتن گام‌های بلند، بهسوی کامیابی و تغییرات مثبت در شیوه زیست انسان‌ها شده، برگرفته از اندیشه‌ای تکامل‌یافته یعنی خلاقیت بوده است. خلاقیت در تمام ابعاد زندگی انسان نقشی اساسی و ... داشته و آن را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. چنانچه شهرها نیز که محل پیوند نیروهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی ... بوده، در بروز خلاقیت جایگاه پیوسته پیدا می‌کنند که این موجب پیشی گرفتن در پی آن توسعه شهرها و بهتی آن توسعه مناطق نسبت به یکدیگر خواهد بود (ریحانی، ۱۳۹۲: ۱). ایده شهر خلاق از دهه ۱۹۸۰ به بعد ظهر کرد، تلاشی برای بازسازی شهر در سطح جهانی بوده است (ratiu, 2013: 125). از آنجاکه ایده و نوآوری عناصر اصلی رقابتی در عصر جهانی شد، هستند؛ شهرهای خلاق به عنوان مراکز نوآوری، خلاقیت و تبدیل ایده به ثروت، قلمداد می‌گرددند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). رقابت اصلی در فرآیند جهانی شدن بین مراکز شهری می‌باشد و میان دولتها و ملت‌ها نیست. در شهرها بهویژه مادر شهرهای بزرگ حدث می‌شود؛ اما رقابتی که بین شهرها در عصر جهانی شدن وجود دارد یا خواهد داشت در جذب افراد متخصص است. اگر تا سه قرن پیش زمین سرمایه اصلی انسان‌ها محسوب می‌شد و تا یک قرن پیش صنایع و کارخانجات ثروت و دارایی اصلی به شمار می‌آمدند، امروزه اطلاعات و دانسته‌های هر فرد سرمایه و ثروت او محسوب می‌گردد؛ بنابراین جایگاه شهر خلاق می‌تواند فرصت‌های بسیار مهمی را در تعاملات شهری بهویژه در عرصه‌های فرامی‌برای هر مکان شهری مهیا سازد (قورچی، ۱۳۹۱: ۶۶). در شهر خلاق اگرچه هنرمندان و فعالان در اقتصاد خلاق نقش مهمی را ایفا می‌کنند؛ اما تنها منشأ خلاقیت محسوب نمی‌شوند. خلاقیت می‌تواند از هر منبع و از سوی هر شخصی (که به مسائل به شکل مبتکرانه پرداخته است) باشد: مددکار، تاجر، دانشمند، مهندس مدیر اجرایی و یا کارمند دولت. این دیدگاه از نهادینه شده فرهنگ خلاقیت در چگونگی عملکرد ذی‌نفعان شهری دفاع می‌کند. به‌این‌ترتیب با قانونی کردن استفاده از خلاقیت و تصور در عرصه‌های عمومی، خصوصی و اجتماع محلی، بانک ایده‌های ممکن و راه حل‌های بالقوه برای هر مشکل شهری گسترشده و پریارتر خواهد شد (شهرابیان و رهگذر، ۱۳۹۱: ۳۴). در این شهر مسئولان شهری خدمات همگانی و زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی را به جدیدترین، کارترین، بهره‌ورترین و زیباترین روش ممکن ارائه می‌نمایند. شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند، بلکه سازمان‌دهی و مدیریت آن به طور خلاقانه طرح‌بیزی می‌گردد. شهری که بتواند به شکلی خلاقانه استعداد همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر به کار گیرد، موفق‌ترین شهر در این قرن خواهد بود؛ اما باید توجه داشت که این مزیت‌های رقابتی در هر مکان و هر شهری مستقر نمی‌شود و باید شرایطی برای آنان فراهم شود (Musterd, 2010: 2). از آنجایی که محور توسعه دانش‌بنیان، سرمایه‌های انسانی نوآور و خلاق است، بنابراین شهر باید ویژگی‌هایی داشته باشد که بتواند سرمایه‌های انسانی خلاق و مستعد را جذب و حفظ نماید (سجادیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۱). مفهوم شهر خلاق به تازگی در کشورها به عنوان یک ابزار برنامه‌بازی شهری با پتانسیل کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی مربوط به شهرها معرفی شده است (Kakiuchi, 2015: 1).

در تحول اقتصاد دانش‌محور، شهرها و مقوله مدیریت شهری، نقش کلیدی را به خصوص در دو دهه گذشته ایفا کرده‌اند؛ بنابراین در راستای تداوم و افزایش سرعت پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی شگرفتی که کشور ما در سال‌های اخیر داشته است، لزوم توسعه شهرهای فعلی ایران علی‌الخصوص کلان شهرها با تأکید بر شهرهای خلاق امری ضروری و حیاتی است، کلان شهر تبریز شهری پویا، زنده و مردم محور است و دارای تنوع اقتصادی و اجتماعی شهر خلاق فاصله، فرهنگی، شهری، تاریخی و علمی است؛ بنابراین پتانسیل حرکت به سمت شهر خلاق را دارد ولی هنوز با شهر خلاق فاصله زیادی دارد. این شهر از مشکلات و مسائل عدیده بی‌شماری رنج می‌برد که این مشکلات در حوزه‌های گوناگون اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و ... قابل طرح می‌باشد. یکی از مسائل اساسی در حوزه مدیریت شهری تبریز، تأمین مکان و اختصاص منابع لازم برای نخبگان و خلاقان شهر در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی، هنری و اجتماعی است جهت ظهور طبقه خلاق در مدیریت شهری برای حل مشکلات شهری و ایجاد شرایط بهینه یک شهر خلاق برای کلان شهر. در حال حاضر علی‌رغم پیشرفت چشمگیر در زمینه تحقق شهر خلاق در کشورهای توسعه‌یافته این امر در کشورهای در حال توسعه با چالش‌هایی مواجه است. از جمله آن‌ها می‌توان به شناسایی مؤلفه‌های شهر خلاق و نقش خلاق در پایداری اقتصادی و اجتماعی پرداخت. این پژوهش قصد دارد به این مسائل مهم بپردازد.

مبانی نظری

فلسفه شهر خلاق آن است که: «در هر مکانی همیشه ظرفیتی بسیار بیشتر از آنچه ما در وهله اول تصور می‌کنیم، وجود دارد می‌توان از آن استفاده کرد» (Redaelli, 2011: 87). اگر بتوانیم شرایطی رو فراهم کنیم تا مردم بتوانند بر اساس تفکرات بلند پروازانه فکر،

برنامه‌ریزی و عمل کنند و فرصت‌های توسعه به طور مداوم تکامل یابد، می‌توانیم به تحقق شهر خلاق نزدیک‌تر شویم. این فرصت‌ها می‌توانند در برگیرنده اقدام‌هایی برای تولید ثروت و افزایش بازده اقتصادی، ارتقای زیبایی‌های بصری در محیط شهری یا حل مسائل اجتماعی باشند (سعیدی، ۱۳۸۹، ۱). در یک مفهوم، شهرهای خلاق شهرهایی هستند که قادرند راه حل‌های جدید را برای مشکلات روزمره‌شان ارائه دهند. مفهوم دیگر بر ظرفیت و توانایی شهر بر جذب سرمایه انسانی تأکید دارد (اشتری و مهد نژاد، ۱۳۹۱: ۳۸). همچنین ایده شهر خلاق در برگیرنده دو عنصر است: افراد خلاق شهر را شکل می‌دهند. شهر تخلی مرمد نواور را می‌سازد و جذب می‌کند تا در ردیف جوامع باز و یکپارچه قرار گیرد (Lazrak, 2010: 1). در این شهر مسئولان شهری خدمات همگانی و زیرساخت‌های اجتماعی اقتصادی را به جدیدترین، کارآمدترین، بهره‌ورتیرین و زیباترین روش ممکن ارائه می‌نمایند. شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند بلکه سازمان‌دهی و مدیریت آن به طور خلاقانه طرح‌ریزی می‌گردد. شهری که بتواند به شکلی خلاقانه استعداد همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر بکار گیرد، موفق‌ترین شهر در این قرن خواهد بود. ایده شهر خلاق مبتنی بر این باور است که فرهنگ می‌تواند نقش مهمی در فرآیند نویابی شهرها ایفا کند، صنایع خلاق نه تنها کیفیت زندگی شهریوندان را از طریق ارتقای بافت اجتماعی شهر، مجال ظهور دادن به نمودهای فرهنگ ادوار تاریخی و اقسام و اقلیت‌های مختلف جامعه و درنهایت، تقویت چرخه اقتصادی شهر، بهبود می‌بخشد بلکه، حس همبستگی اجتماعی را در میان ساکنان شهر می‌داند و به تعریف یک هویت منحصر به فرد برای شهر، در ذهن ساکنان و گردشگران می‌انجامد (يونسکو، ۲۰۱۳). همچنین برخی ایده شهر خلاق را مسبب ایجاد حباب‌های توریستی و عدم تعادل و تساوی درون خود شهرها و نه ایجاد تفاوت میان شهرهای مختلف می‌داند (Navarro Yanez, 2013). شهر خلاق یک مجتمع شهری را توصیف می‌کند که فعالیت‌های فرهنگی بخش‌های مختلف آن، یکی از مؤلفه‌های اقتصاد شهر و کارکرد اجتماعی آن را تشکیل می‌دهد. چنین شهرهایی بر مبنای یک زیرساخت فرهنگی و اجتماعی محکم بنا می‌شوند و به واسطه تسهیلات و امکانات فرهنگی ممتازشان، مرکز ثقل اشتغال خلاق و سرمایه‌گذاری‌ها را به سمت خود جلب می‌کند. (شهابیان و رهگذر، ۱۳۹۱: ۱).

شهر خلاق با تفاوت‌ها و تنوع‌ها با ملایمت و بدون تنفس برخورد می‌کند. تاریخ، فرهنگ و سنت‌ها در آن فعال وزنده‌اند. تأثیرات و تغییرات را با آغوش باز می‌پذیرد. ایده‌های جدید را جذب می‌کند و همین مسئله خود سبب ایجاد، تکامل، تمایز و توسعه فرهنگ آن می‌شود. همچنین تنوع و پیچیدگی به سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی سلامت می‌بخشد. تنوع و پیچیدگی مهم‌ترین اصل در شهر خلاق است (Yenchen, 2012: 2). خلاق بودن شهر معمولاً مستلزم ریسک‌پذیری، رهبری، حس نوعی حرکت و پویایی در برابر سکون، مصمم بودن در عین پرهیز از جبرگرایی و از نظر استراتژیک راسخ و از نظر تاکتیکی منعطف بودن است. این‌ها مستلزم تغییر نگرش، درک، خواستها و اراده و همچنین درکی از ظرفیت شبکه‌ای شهر و عمق و غنای فرهنگی آن است (ناهید، ۱۳۹۳: ۱). شهر خلاق شدن و خلاق ماندن مستلزم تغییر طرز فکر است. خلاق بودن بیشتر از این که ایده باشد، فرآیندی پویاست نه ایستا. (حیدری پور و مظفر، ۱۳۹۴: ۷۲).

ریچارد فلوریدا اولین کسی بود که بحث شهرهای خلاق را مطرح کرد. وی در کتاب ظهور طبقه خلاق در سال ۲۰۰۴ لزوم سرمایه‌گذاری روی طبقه خلاق، افرادی همچون دانشمندان، مهندسان، معماران، طراحان، استادان، هنرمندان، موسیقی‌دانان و کسانی که ایده و تکنولوژی‌های نو خلق می‌کنند، تأکید کرده بود. ارزش آن‌ها در این است که هرگاه خلاقیت تجلی می‌یابد و به طور وسیع‌تر هرگاه استعدادی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد؛ ابداعات و رشد اقتصادی بی‌شك از آن بهره‌مند می‌شود؛ بنابراین طبقه خلاق می‌تواند به عنوان یک مکمل در مدل سرمایه انسانی در نظر گرفته شود (Ooi, 2008: pp. 331-360). ریچارد فلوریدا نظریه شهر خلاق را بر اساس سه شاخص عمد (موسوم به سه T) پایه‌گذاری کرده است که عبارت‌اند از: فناوری، استعداد، تساهل و تسامح. فناوری به واسطه فراهم ساختن فرصت‌های برای کسب دانش بیشتر نقش مهمی در رشد اقتصادی دارد، استعداد در برگیرنده‌ای آن دسته از افرادی است که واقعاً اندیشه‌های ابداع‌گرایانه و نوآورانه دارد. تسامح در برگیرنده فرهنگی باز و متنوع بر مبنای قومیت، نژاد و جهت‌گیری جنسی است (Bontje & Musterd, 2009: 846). ریچارد فلوریدا معتقد بود خلاقیت و نوآوری باهم به عنوان عناصر کلی حرکت شهرها به سمت موقیت هستند (Harvey, 2012: 528). خلاقیت، فعالیت ذهنی و عقایدی برای به وجود آوردن ایده جدید و بدیع است. حال آنکه نوآوری تبدیل خلاقیت به عمل و نتیجه است (بابایی، ۱۳۸۸: ۲۹). به گونه‌ای که این نوآوری‌های فن شناختی منجر به دگرگونی شهرها و افزایش سرمایه‌گذاری در آن‌ها می‌شوند. در تجزیه و تحلیل خلاقیت‌های شهری چهار شاخص مهم؛ انعطاف‌پذیری (توانایی داشتن نگاهی متفاوت به محیط و رفتاری متناسب با آن)، ابتکار (توانایی به کارگیری راه حل ابتکاری برای مشکل دیرین)، خطرپذیری (توانایی و قبول پیامدهای شکست، سومین اصل خلاقیت خطرپذیری است) و رهبری (توانایی یک شخص برای هدایت شهر، هر کار خلاقانه

نیاز به رهبری دارد) به عنوان شاخص‌های شهر خلاق موردنوجه قرار می‌گیرد (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۹۲: ۲۷). شاخص‌ها که برای سنجش خلاقیت یک شهر مورد سنجش قرار می‌گرفت- انکاس دهنده تمرکز نسبی صنایع با تکنولوژی بالا و طبقه خلاق در یک ناحیه است که خود نشان دهنده میزان باز بودن فضای گوناگونی فرهنگ یک مکان می‌باشد علاوه بر این شهر خلاق دارای شاخص اصلی و ضروری شامل: کیفیت محیط‌زیست (دسترسی به فضای سبز، آب سالم، بهداشت و...); شرایط اجتماعی و فرهنگی؛ کاربرد تکنولوژی؛ وجود الگوهای اقتصادی و استقرار سیاست عمومی نیز می‌باشد (رضاییان و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۴). پژوهش حاضر نیز در راستای ضروری بررسی مسائل فوق شکل گرفته است و قصد دارد به بررسی و شناسایی مؤلفه‌های شهر خلاق در ارتباط با پویش اقتصادی و اجتماعی کلان‌شهرها پردازد و آیا کلان‌شهر حائز شرایط پذیرش الگو (انگاره) شهر خلاق است.

پیشینه تحقیق

در زیر به طور خلاصه به برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های خارجی و داخلی انجام‌شده که از لحاظ موضوع، ماهیت و روش، با تحقیق حاضر ارتباط بیشتری دارد، اشاره می‌شود.

باتابیال و بلادی (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان اثرات نوآوری احتمالاتی در مدل شومپیتری و رشد اقتصادی در منطقه خلاق، به تاثیراتی که نوآوری تصادفی بر رشد اقتصادی شومپیتری که در یک منطقه داشته است پرداخته‌اند. آن را از نقطه نظر ریچارد فلوریدا تجزیه و تحلیل کرده‌اند و موردنبحث قرار داده‌اند. تجزیه و تحلیل‌ها منجر به ۴ یافته‌ی اولیه شده: اول به تعریف اصطلاح، مسیر رشد متوازن (BGP) و سپس به محاسبه نرخ رشد BGP در منطقه خلاق پرداخته‌اند و همچنین برای حل مشکل برنامه‌ریزی اجتماعی، الگوی انجامی نرخ رشد بهینه‌ی پارتون (اسم یک منطقه) به عنوان یک منطقه خلاق را محاسبه کرده‌اند. درنهایت با مقایسه BGP و نرخ رشد بهینه‌ی پارتون، در مورد اینکه آیا نوآوری خیلی زیاد یا خیلی کم بوده است بحث کرده‌اند. واپسی (۲۰۱۳) به پژوهشی با عنوان خلاقیت در شهر: تضادهای شهری در شهر خلاق پرداخته است. باهدف تمرکز بر روی جنبه‌ی دیگری از شهر خلاق به ارتقای یک اقتصاد خلاق و اقتصاد صنایع خلاق همچون همیاران اقتصادی مهم و نیز به بحث در مورد تنافضات ذاتی سیاست‌های شهر خلاق پرداخته است. ساساکی (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان بازسازی شهری از طریق خلاقیت فرهنگی و اجتماعی، به بازنگری تفکر شهرهای خلاق در کانازوا ژاپن پرداخته است. نتایج مطالعات وی نشان داد که یک شهر خلاق، به یک سیستم مبتنی بر تولیدات فرهنگی نیاز داشته و در مقایسه توسعه باید به خلاقیت هنری و فرهنگی به عنوان زیرساخت‌های اجتماعی و همچنین عامل مؤثر و تأثیرگذار توجه شود. وی ادامه داد برای ترویج سیاست شهر خلاق می‌باشد علاوه بر توجه منابع انسانی و نیروهای بالستعداد و خلاق، از رهبران کسب‌وکار در راستای توسعه شهر استفاده کرد. وی به منظور مشارکت فعال شهر وندان ایجاد و بازسازی مکان‌های خلاق را پیشنهاد داده است. مؤذنی (۱۳۸۹) در رساله دکتری خود با عنوان بررسی بسترها اجتماعی و فرهنگی شهرهای خلاق و نوآور مطالعه موردنی استان‌های ایران به معنی شهرهای خلاق و نوآور و عمده‌ترین جنبه آن یعنی حضور سرمایه‌های انسانی خلاق (طبقة خلاق) و نیز مطالعه‌ی برخی بسترها و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر ایجاد و ابقاء این شهرها و مناطق موردنظر پرداخته است. به این نتیجه رسیده که در ایران برابری اجتماعی از متغیرهای شهر خلاق، رابطه‌ای مثبت با خلاقیت و نوآوری شهری دارد. اصغر ضرابی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش با عنوان بررسی میزان تحقق پذیری شهر خلاق (مقایسه تطبیقی بین شخص‌های توسعه پایدار شهری و معیارهای ایجاد شهر خلاق، نمونه موردمطالعه: شهرهای استان یزد) به تحلیلی بر ارتباط بین شاخص‌های توسعه پایدار و معیارهای شهر خلاق در شهرهای استان در راستای میزان تحقق پذیری شهر خلاق پایدار پرداخته‌اند. نتایج تحلیل بیان کننده این بوده است که متغیرهای نوآوری و آموزشی دارای بیشترین تأثیرات به ترتیب در توسعه پایدار و شهرهای خلاق شهرهای استان یزد داشته‌اند. درنهایت شهر بیزد با توجه به میزان بالای سرمایه‌های انسانی موجود، تعداد بالای متخصص، میزان بالای مرکز رشد و فناوری، قابلیت بالقوه‌ای در استفاده از انرژی‌های نو (خورشیدی، بادی) و حرکت به سوی تحقق شهر خلاق را دارد. ملکی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان اولویت‌بندی شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل تحلیل شبکه ANP (موردمطالعه: مناطق شهری ۱ و ۴ شهر زنجان) به بررسی مؤلفه‌های شهر خلاق در مناطق شهری زنجان در راستای حرکت به سوی ایجاد مناطق خلاق پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند شاخص سرمایه اجتماعی با رتبه اول و شاخص تکنولوژی با رتبه دوم امتیازی بالاتری نسبت به دیگر شاخص‌ها دارند. منطقه ۴ شهر زنجان با وضعیت مطلوب و استاندارهای شهر خلاق مطابقت دارد ولی منطقه ۱ نیاز به برنامه‌ریزی و مشارکت هر چه بیشتر مسئولین و ساکنان احساس می‌شود.

روش تحقیق

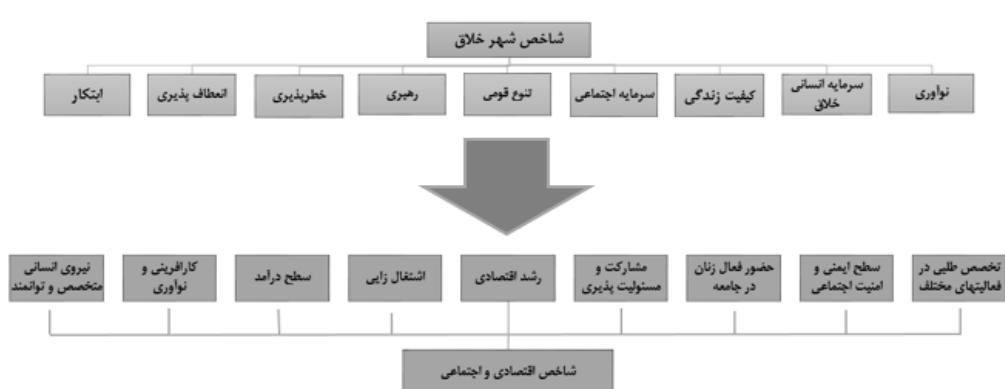
با توجه به اهداف تحقیق و مؤلفه‌های موربدبررسی، نوع تحقیق کاربردی و روش بررسی آن توصیفی – تحلیلی است. بهمنظور جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های استنادی و میدانی استفاده شده است. اصلی‌ترین ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه بوده و در کنار آن چهت تدوین مبانی نظری پژوهش از روش کتابخانه‌ای (کتب، استناد، مدارک، مقالات و استفاده از اطلاعات سازمان‌ها و...) نیز بهره گرفته شده است. جامعه آماری تحقیق کلان شهر تبریز می‌باشد. جامعه آماری در این پژوهش شامل فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های شهرسازی، برنامه‌ریزی و طراحی شهری، اقتصاددانان، جامعه شناسان و کارشناسان سازمان‌های برنامه‌ریزی و بودجه، اداره شهرداری کل کلان شهر تبریز، پارک علم و فناوری – منطقه ویژه علم و فناوری ربع رشیدی تبریز، دانشگاه تبریز، جهاد دانشگاهی، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز و ... که درمجموع ۳۰۰ نفر حاضر به همکاری و پاسخگویی بودند لذا حجم نمونه در این پژوهش به صورت نمونه‌گیری خوشای تعریف شده است. روایی محتواهای این پرسشنامه توسط چند نفر از متخصصین مورد تأیید قرارگرفته است و برای تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرون باخ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. از آزمون فریدمن برای ارزیابی مؤلفه‌های شهر خلاق و از آزمون تی‌تک برای سنجش سطح بروخوداری کلان شهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق نیز استفاده شده است و همچنین برای ارتباط بین متغیرها از آزمون آمار استنتباطی مانند ضربه رگرسیون گام به گام و آزمون t به کاربرده شده است.

متغیرها و شاخص‌های تحقیق

در حالت کلی متغیرهای مستقل این پژوهش مؤلفه‌های شهر خلاق می‌باشد و همچنین متغیر وابسته نیز مؤلفه‌های پویش اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. بدین ترتیب که میزان اثرات هر کدام از متغیرهای شهر خلاق بر روی متغیر تابع (پویش اقتصادی و اجتماعی)

ردیف	متغیرهای مورد بررسی در پژوهش	مؤلفه‌های تحلیلی پژوهش
۱	متغیر مستقل (متغیرهای شهر خلاق)	- نوآوری - سرمایه انسانی خلاق - کیفیت زندگی - سرمایه اجتماعی - تنوع قومی
۲	متغیر وابسته (متغیرهای پویش اقتصادی و اجتماعی)	- نیروی انسانی متخصص و توانمند - رشد اقتصادی - کارآفرینی و نوآوری - سطح درآمد - استغال زایی - سطح اینترنت و امنیت احتمامی، مشارکت و مسئولیت‌پذیری حضور فعال زنان در جامعه

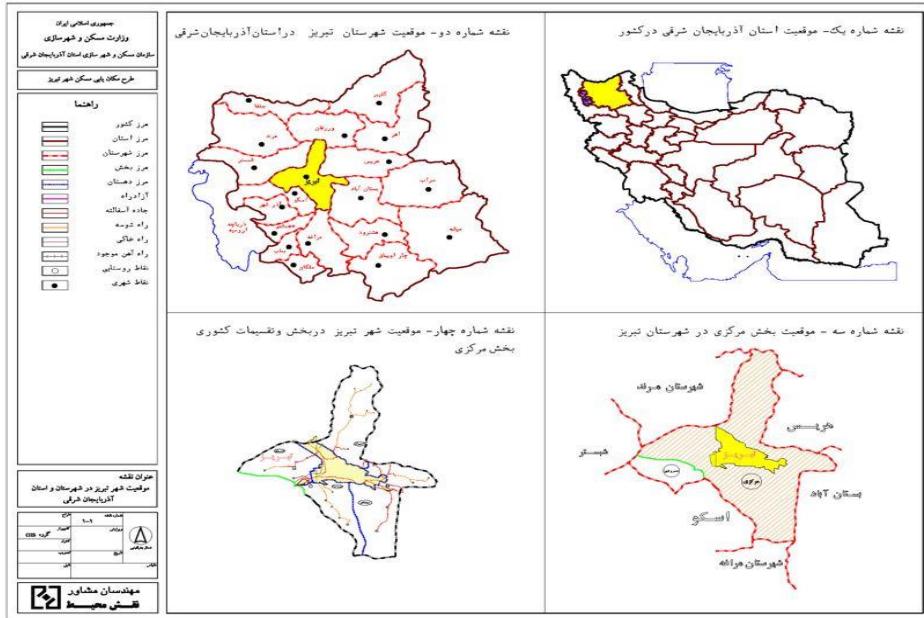
حاجات (۱) متنبهاً و شاخهای از کار فته در تحقیق (أَخْذٌ؛ نَكَانَةٌ)

شکل ۱: مؤلفه‌های شهر خلاصه و شاخص اقتصادی و اجتماعی (مأخذ: نگارنده)

قلمرو جغرافیایی پژوهش

کلان شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی، وسعتی معادل ۲۱۶۷/۲ کیلومترمربع را دارد که ۴/۷۶ درصد از مساحت استان را در برگرفته است. موقعیت جغرافیایی شهر در عرض شمالی ۳۸ درجه و ۸ دقیقه و طول شرقی ۴۶ درجه و ۱۵ دقیقه از نصفالنهار گرینویچ واقع گردیده است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۳، شهر تبریز با ۱۵۵۶۳۵۸ نفر جمعیت و ۲۴۴۵۳ هکتار وسعت دارای ده منطقه شهرداری است.

نقشه (۱): موقعیت شهر تبریز در شهرستان و استان آذربایجان شرقی

مأخذ: معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تبریز

یافته‌های پژوهش

روایی و پایابی پرسشنامه

تعیین اعتبار (روایی) پرسشنامه: اعتبار محتوای این پرسشنامه توسط متخصصین در این زمینه مورد تأیید قرار گرفته است و از اعتبار لازم برخوردار می‌باشد. تعیین پایابی (قابلیت اعتماد) پرسشنامه: در این تحقیق به منظور تعیین پایابی آزمون، در یک مطالعه مقدماتی بر روی ۳۰ نفر از نمونه موردمطالعه از روش آلفای کرون باخ استفاده شده است، این روش برای محاسبه هماهنگی درون اندازه‌گیری که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود. بنابراین به منظور اندازه‌گیری قابلیت اعتماد، از روش آلفای کرون باخ و از نرم افزار آماری SPSS استفاده شده است که مقدار آن برای کل پرسشنامه تحقیق برابر با ۰/۹۰۲ و برای مؤلفه‌هایی شهر خلاق به ترتیب در جدول (۲) ذکر گردیده است و اعداد به دست آمده نشانگر پایابی بالای پرسشنامه‌ی تحقیق و مؤلفه‌های آن می‌باشد، زیرا برای کلیه مؤلفه‌ها بالای ۰/۷ برآورد شده است.

جدول (۲): پایابی پرسشنامه تحقیق و مؤلفه‌های آن

نام پرسشنامه	آلفای کرون باخ	نام پرسشنامه	آلفای کرون باخ
نوآوری	۰/۷۳۰	ابتکار	۰/۷۰۱
سرمایه انسانی	۰/۷۰۲	خط پذیری	۰/۸۰۹
کیفیت زندگی	۰/۸۴۸	رهبری	۰/۷۲۳
سرمایه اجتماعی	۰/۷۶۲	پویش اقتصادی-اجتماعی	۰/۷۴۸
تنوع اجتماعی	۰/۷۰۲	کل پرسشنامه	۰/۹۰۲
انعطاف‌پذیری	۰/۸۲۶		

مأخذ: نگارنده

ارزیابی مؤلفه های شهر خلاق

برای ارزیابی مؤلفه های شهر خلاق از آزمون فریدمن استفاده شده است و به عبارتی دیگر این فرض را تست می کند که آیا رتبه میانگین این ۹ مؤلفه باهم متفاوت هستند یا خیر و در صورت تفاوت، کدامیک رتبه بیشتری دارد.

جدول (۳) نتایج تحلیل واریانس فریدمن برای مؤلفه های موربدرسی

میانگین رتبه ها	ابعاد
۵/۶۱	نوآوری
۴/۸۷	سرمایه انسانی
۴/۴۲	کیفیت زندگی
۵/۴۱	سرمایه اجتماعی
۴/۹۰	تنوع اجتماعی
۵/۱۴	انعطاف پذیری
۵/۴۴	ابتكار
۴/۹۳	خطروپذیری
۳/۲۹	رهبری

مأخذ: نگارنده

با توجه به مندرجات (جدول ۳) که نتایج حاصل از میانگین رتبه های شهر خلاق را در آزمون فریدمن نشان می دهد، مشخص می گردد که نوآوری در رتبه اول، ابتکار در رتبه دوم، ... و رهبری در رتبه آخر قرارداد. به طور واضح تر از دیدگاه متخصصین مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز به ترتیب نوآوری، ابتکار، سرمایه اجتماعی، انعطاف پذیری در بهترین وضعیت و مؤلفه های خطروپذیری، تنوع قومی، سرمایه انسانی، کیفیت زندگی و رهبری در بدترین وضعیت اند؛ بنابراین نوآوری و ابتکار مهم ترین نقطه قوت و رهبری مهم ترین نقطه ضعف کلان شهر تبریز از نظر مؤلفه های شهر خلاق می باشد. همچنین سرمایه اجتماعی، انعطاف پذیری، خطروپذیری، تنوع قومی، سرمایه انسانی، کیفیت زندگی در وضعیت متوسطی قرار داشته اند. چنان که پیداست اختلاف مشهودی بین میانگین رتبه های مؤلفه نوآوری با دیگر مؤلفه ها وجود دارد. کلان شهر تبریز از نظر شاخص نوآوری در شرایط خوبی نسبت به دیگر شاخص ها برخوردار است. در رابطه با معنی داری آزمون باید گفت با توجه به مندرجات جدول (۳ و ۴) رتبه های متغیرهای شهر خلاق با یکدیگر تفاوت معنی دار دارند (با سطح معنی داری 0.00) و این تحلیل قبل قبول است.

جدول (۴) نتایج حاصل از آزمون مریع کای

سطح معنی داری	درجه آزادی	خی دو	تعداد
۰/۰۰۰		۱۵۷/۹۳	
		۸	
			۳۰۰

مأخذ: نگارنده

سطح برخورداری کلان شهر تبریز از نظر شاخص های شهر خلاق

برای سنجش سطح برخورداری کلان شهر تبریز از نظر شاخص های شهر خلاق نیز از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است که جدول (۵ و ۶) نتایج را نشان می دهد.

جدول (۵) آماره های مریوط به آزمون تی تک نمونه ای

تنوع اجتماعی	سرمایه انسانی	کیفیت زندگی	نوآوری	تعداد	میانگین انحراف معیار	خطای معیار میانگین
۰/۰۳۲	۰/۵۵۵	۲/۷۶۹	۳۰۰	۳۰۰	۰/۶۰۳	۰/۰۳۵
۰/۰۳۱	۰/۵۳۱	۲/۶۸۶	۳۰۰	۳۰۰	۰/۴۸۹	۰/۰۲۸
۰/۰۲۶	۰/۴۴۵	۲/۷۵۲	۳۰۰	۳۰۰	۰/۰۲۸	۰/۰۳۵
۰/۰۳۲	۰/۵۵۵	۲/۷۶۹	۳۰۰	۳۰۰	۰/۶۰۳	۰/۰۳۱

۰/۰۳۰	۰/۵۲۸	۲/۷۱۵	۳۰۰	انعطاف‌پذیری
۰/۰۳۲	۰/۵۵۹	۲/۷۵۸	۳۰۰	ابتکار
۰/۰۳۵	۰/۶۱۹	۲/۶۸۴	۳۰۰	خطرپذیری
۰/۰۴۰	۰/۶۹۲	۲/۳۳۲	۳۰۰	رهبری

مأخذ: نگارنده

جدول (۶): آزمون تی تک نمونه‌ای

= میانگین آزمون

مؤلفه	آزمون T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ صدم برای اختلاف میانگین‌ها	حد پایین	حد بالا
نوآوری	-۵/۶۸۶	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۱۹۸	-۰/۲۶۶	-۰/۱۲۹	-۰/۲۶۶
سرمایه انسانی	-۱۱/۰۶۵	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۳۱۲	-۰/۳۶۸	-۰/۲۵۷	-۰/۳۶۸
کیفیت زندگی	-۹/۶۲۷	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۲۴۷	-۰/۲۹۸	-۰/۱۹۷	-۰/۲۹۸
سرمایه اجتماعی	-۷/۲۰۱	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۲۳۱	-۰/۲۹۴	-۰/۱۶۸	-۰/۲۹۴
تنوع اجتماعی	-۷/۵۸۹	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۳۰۷	-۰/۳۸۶	-۰/۲۲۷	-۰/۳۸۶
انعطاف‌پذیری	-۹/۳۳۱	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۲۸۵	-۰/۳۴۵	-۰/۲۲۵	-۰/۳۴۵
ابتکار	-۷/۴۸۱	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۲۴۲	-۰/۳۰۵	-۰/۱۷۸	-۰/۳۰۵
خطرپذیری	-۸/۸۳۰	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۳۱۶	-۰/۳۸۶	۰/۲۴۵	-۰/۳۸۶
رهبری	-۱۶/۶۹	۲۹۹	.۰/۰۰۰	-۰/۶۶۷	-۰/۷۴۶	-۰/۵۸۹	-۰/۷۴۶

مأخذ: نگارنده

با توجه به مندرجات جدول (۶)، یافته‌های حاصل از تحلیل تی تک متغیره: نشان می‌دهد که مقادیر آزمون t و مقدار سطوح معناداری حاصل برای کلیه مؤلفه‌ها که کمتر از $0/05$ ($\text{sig.} = 0/000$) شده، بدین معنا است که از دیدگاه پاسخگویان، سطح برخورداری کلان شهر تبریز از نظر شاخص‌های شهر خلاق پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد؛ بنابراین مؤلفه‌های شهر خلاق از مطلوبیت لازم برخوردار نیست. در این میان مؤلفه نوآوری به عنوان مهم‌ترین نقطه قوت کلان شهر تبریز از نظر مؤلفه‌های شهر خلاق در وضعیت متوسطی قرار داشته و نیاز به ارتقاء و بهبود شرایط را دارد. مؤلفه رهبری به دلیل عدم مشارکت مدیران و تصمیم‌گیرندگان (کلیه بخش‌ها و سازمان‌های) با مردم، عدم حمایت از خلاقیت و ایده‌های جدید و ...، ضعیفترین مؤلفه از نظر مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز می‌باشد؛ بنابراین مؤلفه رهبری در وضعیت مناسبی قرار نداشته و دارای ضعف است.

بررسی اثرگذاری مؤلفه‌های شهر خلاق بر پویش اقتصادی و اجتماعی

برای بررسی اینکه کدام مؤلفه‌ها از کلان شهر تبریز در پویش اقتصادی و اجتماعی تأثیرگذار است از روش رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شده که در اینجا قصد داریم این متغیرهای پیش‌بین را به ترتیب قدرت پیش‌بینی از قوی‌ترین به ضعیفترین متغیر پیش‌بین معنادار مرتب نماییم. درواقع نوآوری، سرمایه انسانی، کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی، تنوع قومی، انعطاف‌پذیری، خطرپذیری، ابتکار و رهبری به عنوان متغیرهای پیش‌بین و متغیر پویش اقتصادی-اجتماعی به عنوان متغیر ملاک (پیش‌بینی شونده) در نظر گرفته شدند.

همان‌طور که از نتایج جدول (۷) پیداست که به ترتیب متغیرهای کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی، تنوع اجتماعی و سرمایه انسانی دارای بیشترین اثرگذاری برای متغیر پویش اقتصادی و اجتماعی می‌باشند. درواقع با حضور متغیرهای ذکر شده دیگر متغیرها (انعطاف‌پذیری، خطرپذیری، ابتکار و رهبری) چندان نقشی برای اثرگذاری پیدا نمی‌کنند، به دلیل عدم تأثیر در شهر خلاق از مدل رگرسیون حذف شدند.

مؤلفه کیفیت زندگی با میزان (۰/۰۷۴) و نوآوری با میزان (۰/۰۷۸) به ترتیب بیشترین تأثیرات را بر پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز داشته‌اند، دلیل اصلی این امر بالا بودن سطح اینمنی و امنیت اجتماعی، وضعیت محیط‌زیست، فرهنگ و گردشگری، خوشه‌های صنعتی، فعالیت‌های تحقیق و توسعه و... در کلان شهر تبریز است که موجب پویش اجتماعی و اقتصادی در کلان شهر تبریز

شده است. پس با توجه به ضریب تعیین (R^2) می‌توان بیان نمود که ۳۹/۵ درصد از تغییرات پویش اقتصادی-اجتماعی شهر ناشی از تغییرات و بهمود مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز است.

جدول (۷): ضریب همبستگی چندگانه و ضریب تعیین

شاخص دوربین و اسمنون	Change Statistics					خطای معیار استاندارد	ضریب تعیین تغییر شده	نیزه تعیین (R^2)	ضریب همبستگی	چندگانه (R)	مدل
	Sig. F Change	df2	df1	F Change	تغییر مجذور R						
۱ کیفیت زندگی	.۰/۰۰۰	۲۹۸	۱	۱۱۴/۹۸	.۰/۲۷۸	.۰/۴۸۳	.۰/۲۷۶	.۰/۲۷۸	.۰/۵۲۸	.۰/۵۲۸	۱
۲ نوآوری	.۰/۰۰۰	۲۹۷	۱	۳۳/۷۷	.۰/۰۷۴	.۰/۴۵۸	.۰/۳۴۸	.۰/۳۵۲	.۰/۵۹۳	.۰/۵۹۳	۲
۳ سرمایه اجتماعی	.۰/۰۱۵	۲۹۶	۱	۵/۹۳۶	.۰/۰۱۳	.۰/۴۵۴	.۰/۳۵۸	.۰/۳۶۵	.۰/۶۰۴	.۰/۶۰۴	۳
۴ تنواع اجتماعی	.۰/۰۰۲	۲۹۵	۱	۹/۴۵۷	.۰/۰۲۰	.۰/۴۴۸	.۰/۳۷۶	.۰/۳۸۵	.۰/۶۲۰	.۰/۶۲۰	۴
۵ سرمایه انسانی	۱/۸۷۸	.۰/۰۲۷	۲۹۴	۱	۴/۹۶۳	.۰/۰۱۰	.۰/۴۴۵	.۰/۳۸۴	.۰/۳۹۵	.۰/۶۲۸	۵

مأخذ: نگارنده

جدول (۸): تحلیل واریانس مربوط به مدل رگرسیونی متغیرهای پیش‌بین با متغیر ملاک

مدل	منبع تغییرات	مجموع مربعات	میانگین مربعات	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	F	
						Sig.	df
رگرسیون		۲۶/۷۹۰	۲۶/۷۹۰	۱	.۰/۰۰۰	۱۱۴/۹۷	
باقیمانده		۶۹/۴۳۷	۰/۲۳۳	۲۹۸			
کل		۹۶/۲۲۷	۰/۲۹۹				
رگرسیون		۳۳/۸۸۱	۱۶/۹۴۰	۲	.۰/۰۰۰	۸۰/۶۹۹	
باقیمانده		۶۲/۳۴۷	۰/۲۱۰	۲۹۷			
کل		۹۶/۲۲۷	۰/۲۹۹				
رگرسیون		۳۵/۱۰۷	۱۱/۷۰۲	۳	.۰/۰۰۰	۵۶/۶۷۲	
باقیمانده		۶۱/۱۲۱	۰/۲۰۶	۲۹۶			
کل		۹۶/۲۲۷	۰/۲۹۹				
رگرسیون		۳۷/۰۰۵	۹/۲۵۱	۴	.۰/۰۰۰	۴۶/۰۸۳	
باقیمانده		۵۹/۲۲۲	۰/۲۰۱	۲۹۵			
کل		۹۶/۲۲۷	۰/۲۹۹				
رگرسیون		۳۷/۹۸۸	۷/۵۹۸	۵	.۰/۰۰۰	۳۸/۳۵۴	
باقیمانده		۵۸/۲۳۹	۰/۱۹۸	۲۹۴			
کل		۹۶/۲۲۷	۰/۲۹۹				

مأخذ: نگارنده

چنانچه در جدول (۸) ملاحظه می‌گردد که سطح معنی‌داری آزمون مربوطه در پنج مدل برابر $۰/۰۰۰$ می‌باشد، می‌توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق در سطح اطمینان ۹۹٪ معنی‌دار می‌باشد. این نتیجه که حاصل تحلیل رگرسیون از راه تحلیل واریانس است. به عبارت دیگر نشان از آن دارد که مدل مفهومی تحقیق از برازش و نیکویی قابل قبولی برخوردار است ($F=۳۸/۳۵۴$ و $\text{sig}=.۰/۰۰۰$).

جدول (۹): آزمون t و ضرایب در مدل رگرسیون

مدل رگرسیونی	ضرایب غیراستاندارد	ضرایب استاندارد	آزمون t	سطح معناداری (p-value)	ضرایب غیراستاندارد	
					وزن β ها	خطای معیار
مقدار عرض از مبدأ (β_0)	-	-	-	-	-	-
کیفیت زندگی	-0.332	-0.186	4.740	-0.000	-0.079	-0.261
نوآوری	-0.257	-0.054	4.753	-0.000	-0.274	-0.261
سرمایه اجتماعی	-0.220	-0.061	3.609	-0.000	-0.215	-0.215
تنوع قومی	-0.157	-0.043	-3.605	-0.000	-0.193	-0.193
سرمایه انسانی	-0.153	-0.069	2.228	0.027	-0.132	-0.132

مأخذ: نگارنده

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون و آزمون t (جدول ۷ تا ۹) نشان می‌دهد که مؤلفه‌های کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی، تنوع قومی و سرمایه انسانی بر پویش اقتصادی و اجتماعی اثرگذار می‌باشد. به طوری که این اثرگذاری برای مؤلفه‌های کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی مثبت و برای مؤلفه تنوع قومی منفی برآورد شده است؛ بنابراین اگر مؤلفه‌های کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی بهاندازه یک واحد انحراف معیار افزایش یابد، پویش اقتصادی و اجتماعی در کلان شهر تبریز به ترتیب به اندازه‌های 0.274 ، 0.215 و 0.193 واحد انحراف معیار افزایش خواهد یافت. از طرفی دیگر به ازای افزایش یک واحد انحراف معیار در مؤلفه تنوع قومی، پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز را بهاندازه 0.193 واحد انحراف معیار کاهش می‌دهد.

تأثیر انگاره شهر خلاق در پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز

برای بررسی تأثیر انگاره شهر خلاق (متغیر مستقل) بر پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز از تحلیل رگرسیون ساده استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول شماره (۱۰): تحلیل واریانس مربوط به مدل رگرسیونی مؤلفه‌های شهر خلاق با پویش اقتصادی و اجتماعی

R	ضریب تعیین تعديل شده	ضریب تعیین (R^2)	خطای استاندارد		
			میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات
-0.591	-0.350	-0.347	-0.458	-	-
رگرسیون	۳۳/۶۴۳	۱	۳۳/۶۴۳	۱۶۰/۱۹	۰/۹۹
باقیمانده	۶۲/۵۸۴	۲۹۸	۰/۲۱۰	-	نتیجه آزمون:
کل	۹۶/۲۲۷	۲۹۹	-	-	رد فرض H_0

مأخذ: نگارنده

با توجه به مندرجات جدول (۱۰)، ضریب همبستگی چندگانه (R) محاسبه رابطه مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز و پویش اقتصادی و اجتماعی را با میزان 0.591 تأیید می‌کند. (R^2) ضریب تبیین محاسبه شده را نشان می‌دهد. 35 درصد از تغییرات پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز ناشی از تغییرات مؤلفه‌های شهر خلاق در کلان شهر تبریز است؛ به عبارتی دیگر بهبود و ارتقاء مؤلفه‌های شهر خلاق تأثیرات خود را بر پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز می‌گذارد. همچنین در جدول (۱۰) مقدار F معنی‌دار بودن رگرسیون را تأیید می‌کند.

جدول شماره (۱۱): مربوط به آزمون t و ضرایب پارامتر در مدل رگرسیون

مدل رگرسیونی	ضرایب قبل از استاندارد شدن	ضرایب بعد از استاندارد شده	آزمون t	سطح معناداری (p-value)	ضرایب قبل از استاندارد شدن	
					ضرایب رگرسیونی β	وزن β ها
مقدار عرض از مبدأ (β_0)	-	-	-	-	-	-
انگاره شهر خلاق	-0.878	-0.195	3.488	-0.001	-0.678	-0.228

مأخذ: نگارنده

مندرجات جدول (۱۱)؛ مدل های وارد بر رگرسیون نشان می دهد به ازای یک واحد تغییر در اثر انحراف معیار مؤلفه های شهر خلاق ۰/۵۹۱ واحد تغییر در پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز ایجاد می شود؛ بنابراین انگاره شهر خلاق کلان شهر تبریز و حرکت به سمت جامعه دانش تأثیرات خود را بر پویش اقتصادی و اجتماعی می گذارد.

نتیجه گیری

خلاقیت، مهم ترین عامل نوآوری و شکوفایی در شهر خلاق است. بسط تز شهر خلاق که در آن طبقه خلاق، صنایع خلاق و اقتصاد خلاق وجود دارد به عنوان یک استراتژی توسعه شهری ماحصل فرایند تغییرات اجتماعی است که عموماً این تغییرات ساختاری آنده گذرا. این فرایندها مشتمل بر متغیرهای اقتصادی (جهانی شدن و اقتصاد خدماتی)، ژئولوژیکی (ازین رفت مرزهای ملی و پیدایش مناطق به عنوان موتورهای رشد)، تکنیکی (فناوری اطلاعات و ارتباطات و حمل و نقل) و اجتماعی- فرهنگی (صرف) است در این پژوهش باهدف تأثیر انگاره شهر خلاق در پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز انجام شده است. به طور خلاصه از نتایج بدست آمده در این پژوهش می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- نتایج آزمون فریدمن حاکی از آن است در کلان شهر تبریز به ترتیب نوآوری، ابتکار، سرمایه اجتماعی، انعطاف پذیری در بهترین وضعیت و مؤلفه های خطرپذیری، تنوع قومی، سرمایه انسانی، کیفیت زندگی و رهبری در بدترین وضعیت آنند. به طوری که مؤلفه نوآوری به عنوان مهم ترین نقطه قوت و مؤلفه رهبری به عنوان نقطه ضعف از نظر مؤلفه های شهر خلاق می باشند. همچنین سرمایه اجتماعی، انعطاف پذیری، خطرپذیری، تنوع قومی، سرمایه انسانی، کیفیت زندگی در وضعیت متوسطی قرار داشته اند. کلان شهر تبریز از نظر مؤلفه نوآوری در شرایط خوبی نسبت به دیگر مؤلفه ها برخوردار است.

- نتایج حاصله از تحلیل تی تک متغیره (t-test) در خصوص سطح برخورداری کلان شهر تبریز از نظر مؤلفه های شهر خلاق نشان داد که از دیدگاه کارشناسان و متخصصان در زمینه های برنامه ریزی، طراحی و مدیریت شهری (پاسخگویان) کلیه مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز در سطح پایین تر از متوسط برخوردار هستند؛ بنابراین مؤلفه های شهر خلاق از مطلوبیت لازم برخوردار نیست. در این میان مؤلفه نوآوری به عنوان مهم ترین نقطه قوت کلان شهر تبریز از نظر مؤلفه های شهر خلاق در وضعیت متوسطی قرار داشته و نیاز به بهبود شرایط را دارد. مؤلفه رهبری به عنوان ضعیف ترین مؤلفه در بین مؤلفه های شهر خلاق در وضعیت مناسبی قرار نداشته و دارای ضعف است. نهایتاً می توان گفت با استراتژی کاهش تهدیداتی همچون عدم شرکت مدیران و تصمیم گیرندگان (کلیه بخش ها و سازمان های) با مردم، عدم توانایی در خلق و ایجاد رویکردهای جدید، بازندهی شیوه های سنتی یا محدودیت های تحمیل شده از سوی نظامها و ساختارهای سازمانی، که رنگ شدن ارتباط فضایی و انسجام هویت سیمای بافت محله ای و ... می توان کلان شهر تبریز را به یک کلان شهر خلاق تبدیل کرد. این مسئله با اعمال تغییرات در مدیریت شهری و انعطاف پذیری کلان شهر تبریز، نیل به اهداف پژوهش را سهل می نماید.

- نتایج حاصل از مدل رگرسیون گام به گام حاکی از آن است، به ترتیب متغیرهای کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی، تنوع اجتماعی و سرمایه انسانی دارای بیشترین اثرگذاری بر پویش اقتصادی و اجتماعی می باشند. درواقع با حضور متغیرهای ذکر شده دیگر متغیرها (انعطاف پذیری، خطرپذیری، ابتکار و رهبری) چندان نقشی برای اثرگذاری پیدا نمی کنند. مؤلفه کیفیت زندگی و نوآوری به ترتیب بیشترین تأثیرات را بر پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز داشته اند. دلیل اصلی این امر بالا بودن سطح اینمنی و امنیت اجتماعی، وضعیت محیط زیست، فرهنگ و گردشگری و توسعه راهبردی خوش های یا بخش های ویژه با اهداف سرمایه گذاری و صادرات در کلان شهر تبریز است، که به عنوان اهرمی برای تقویت خلاقیت شهری در جهت منافع اجتماعی و اقتصادی می باشد. می توان بیان نمود که ۳۹/۵ درصد از تغییرات پویش اقتصادی- اجتماعی شهر ناشی از تغییرات و بهبود مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز است.

- با توجه با آنچه در بالا ذکر شد، یافته های تحلیل رگرسیون و آزمون T نشان داد که مؤلفه های کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی، تنوع قومی و سرمایه انسانی بر پویش اقتصادی و اجتماعی شهر تبریز اثرگذار می باشد. به طوری که این اثرگذاری برای مؤلفه های کیفیت زندگی، نوآوری، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی مثبت و برای مؤلفه تنوع قومی منفی برآورد شده است.

- نتایج مدل رگرسیون ساده و آزمون T نشان داد، ضریب همبستگی چندگانه (R) محاسبه رابطه مؤلفه های شهر خلاق در

کلان شهر تبریز و پویش اقتصادی و اجتماعی را با میزان ۵۹۱/۰ تأیید می کند. ۳۵ درصد از تغییرات پویش اقتصادی و اجتماعی کلان شهر تبریز ناشی از تغییرات مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز است؛ بنابراین بسط و بهبود انگاره شهر خلاق و حرکت به سمت جامعه دانش محور تأثیرات خود را بر پویش اقتصادی و اجتماعی در کلان شهر تبریز خواهد گذاشت.

پیشنهادها

- بیشتر مشکلات کلان شهر تبریز از مسائل فرهنگی- اجتماعی و کاستی اقتصادی نشأت می گردد. این در حالی است با اجرای ایده های خلاق در یک شهر علاوه بر رسیدن به حالت پایدار و تعادل همه جانبه در زمینه های مختلف، شهرسازی مبتنی بر مردم، با مردم و برای مردم به اجرا درآمده و مشارکت های همه جانبه اقشار مختلف در امر اداره شهر، فرآیندهای طراحی و برنامه ریزی را از قید بوروکراسی رهانیده و به شکل دموکراتیک درمی آورد.
- توسعه مراکز رشد، پارک های علم و فناوری و جذب نخبگان و استعدادهای خلاق به عنوان زیر شاخص نوآوری که از نقاط قوت مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز می باشد، زمینه قدرتمند شدن کلان شهر تبریز و بالندگی اقتصادی را فراهم می سازد.
- با ایجاد یک ساختار رهبری (گروه یا سازمانی که مأموریتش رهبری و حمایت از خلاقیت است) برای شهر خلاق که رهبری به عنوان مهم ترین نقطه ضعف از نظر مؤلفه های شهر خلاق در کلان شهر تبریز می باشد، می تواند باعث پیشبرد گستردگی از زندگی خلاقانه در شهر شود و تمامی عناصر آن را به هم پیوند دهد. کلیه بخش ها، سازمان ها و ساختارهای موجود در شهر باید به نحوی قانع گردد که مشارکت در زندگی خلاقانه و فرهنگی شهر را در تصمیم گیری های خود مدنظر داشته باشند.
- تقویت و استحکام بخشی نهادها، تشکل ها، تعاونی ها، گروه ها و سازمان های مدنی جهت افزایش سرمایه اجتماعی و مشارکت شهر و ندان خلاق در امور کلان شهر تبریز و بهبود چرخه اقتصادی.
- برنامه ریزی جهت برخورداری از تنوع (تنوع قومیت، نژادها و ...)، تسامح و تساهل در کلان شهر تبریز بین مراکز و سازمان های آموزشی عالی، پژوهش و فناوری، اجرای و مدیریتی.
- با اجرای شهر خلاق در کلان شهر تبریز دیگر شاهد گسترهای فرهنگی- اجتماعی بین اقشار مختلف مردم و تبدیل آن ها به گروه های درون گرا و منزوی نخواهیم بود. شهر خلاق جایی برای تبادل آرای مختلف و متقاول و گاه متقابل از همه جای شهر است از این طریق حتی ریزترین مشکلات شهر نیز با درایت عمومی بر طرف خواهد شد. با این روش تقابل آرا در حوزه مدیریت شهری به تعامل آن ها مبدل خواهد شد.
- اقتصاد شهر خلاق در ارتباط نزدیک با فرهنگ و باورهای اجتماعی است، به طوری که اجرای ایده های نوین و خلاق در کلان شهر تبریز جذب گردشگر به بالاترین حد ممکن رسیده، صنایع دوستدار طبیعت گسترش یافته و انرژی سبز جایگزین انرژی های آلوده کننده طبیعت خواهد شده. از این طریق اقتصاد شهر، پویایی و پایداری قابل توجهی می یابد که رسوخ به اجزای مختلف شهر امید و تلاشی مضاعف را به ارمغان خواهد آورد.
- در جهان کنونی منطقه کلان شهر یک واحد اساسی اقتصادی است همکاری دولت مردان، سیاست عمومی، برنامه ریزی کالبدی و استراتژی های اقتصادی خلاق باید این واقعیت را انعکاس دهند.
- تأمین فضاهای مناسب در کلان شهر تبریز برای انجام امور مرتبط با خلاقیت شهری و تدوین گروه های مختلف سنی و مهارتی شهر وندان، افزون بر جلب مشارکت نخبگان علمی، شهر وندان خلاق و حمایت از افراد، گروه ها و نهادهایی که دارای خلاقیت هایی در راستای حل مسائل شهری و ارتقای کیفیت محیط شهر.
- با پرورش و گسترش بیشتر کارآفرینان و افراد محلی خلاق و مدیریت اختراعات و ایده های شهر وندان ضمن حمایت و بازاریابی محصولات منحصر به فرد آن ها در سطوح منطقه ای و بین المللی از طرق دولتی و بخش خصوصی باعث پویش اقتصادی در کلان شهر تبریز می شود.
- تلاش برای تأمین شرایط و عضویت در شبکه شهر های خلاق سازمان یونسکو جهت توسعه بین المللی کلان شهر تبریز و استفاده از تجارب سایر شهر های خلاق جهان.

منابع

- اشتربی، ح، و مهدنژاد، ح. (۱۳۹۱). شهر خلاق، طبقه خلاق. تهران: انتشارات نیمروز شهر.
- بابایی، ا. (۱۳۸۸). کارآفرینی. نسخه دوم، تهران: کتاب آوا، راه نوین.
- رضائیان قراگوزلو، ع.، قادری، ا.، و میرعباسی، ر. (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی شهری خلاق. تهران: انتشارات آذرخش.
- سجادیان، ن، حسینی‌شهپریان، ن، بدی، ر. (۱۳۹۳). ویژگی‌های شهرهای خلاق با تأکید بر شهرهای خلاق در ایران و جهان. دومین همایش ملی پژوهش‌های کاربردی در جغرافیا و گردشگری، تهران، دانشگاه جامع علمی کاربردی.
- سعیدی، ۵. (۱۳۸۹). شهر خلاق. ماهنامه شهرداری‌ها، سال یازدهم، شماره ۱۰۰.
- شهابیان، پ، و رهگذر، ع. (۱۳۹۱). پیوند محیط خلاق با شهر. فصلنامه منظر، شماره ۱۳.
- ضرابی، ا.، موسوی، م، و کشکولی، ع. (۱۳۹۳). بررسی میزان تحقق پذیری شهر خلاق (مقایسه تطبیقی بین شاخص‌های توسعه پایدار شهری و معیارهای ایجاد شهر خلاق، نمونه مورد مطالعه: شهرهای استان یزد). مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال اول، شمار ۱.
- قربانی، ر، حسین‌آبادی، س، و طورانی، ع. (۱۳۹۲). شهرهای خلاق، رویکردی فرهنگی در توسعه شهری. مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، شماره یازدهم، ص ۱-۱۸.
- قورچی، م. (۱۳۹۱). شهر خلاق. ماهنامه شهرداری‌ها، شماره ۱۹، ص ۶۵.
- لندری، ج. (۱۳۹۴). منشأ و آینده شهر خلاق. ترجمه: اسفندیار حیدری‌پور، فرهنگ مظفر، اصفهان: انتشارات معمار خانه باع منظر، ۸۰.
- لندری، ج، و هایمز، ج. (۱۳۹۴). شاخص شهر خلاق: سنجش شانه‌های حیات شهر خلاق. ترجمه: اسفندیار حیدری‌پور، فرهنگ مظفر، اصفهان: معمار خانه باع مظفر، ۶۸.
- مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. (۱۳۹۲). شهر خلاق (مبانی نظری و شاخص‌ها). دانش شهر، شماره ۱۹۶.
- ملکی، س، مرادی‌مفر، س، و حسین زاده، ا. (۱۳۹۴). اولویت‌بندی شاخص‌های شهر خلاق با استفاده از مدل تحلیل شبکه ANP (مورد مطالعه: مناطق شهری ۱ و ۴ شهر زنجان). مجله شهر پایدار، شماره ۱، ص ۷۸-۹۸.
- مؤذنی، ا. (۱۳۸۹). بررسی بستری‌های اجتماعی شهرهای خلاق و نوآور: مورد مطالعه استان‌های ایران، اصفهان: دانشگاه اصفهان. رساله دکتری رشته علوم اجتماعی.
- ناهید، م. (۱۳۹۱). شهر خلاق. ماهنامه کارآفرین ناب، شماره ۱۷.
- ریحانی، ن. (۱۳۹۳). امکان‌سنجی توسعه منطقه‌ای استان آذربایجان غربی بر پایه اصول مناطق خلاق و هوشمند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

- Batabyal, A., Beladi, H. (2016). The effects of probabilistic innovations on Schumpeterian economic growth in a creative region. *Economic Modelling*, val.53: 224–230.
- Bontje, M., and Musterd, S. (2009). Creative industries, creative class and competitiveness: Expert opinions critically appraised. *Geoforum*, Volume 40, Pages 843-852.
- Harvey, D., Harriet, H., & Nicola, T. (2012). thinking creative clusters beyond the city: People, places and networks, *geo forum*, 43, 529-539.
- Kakiuchi, E. (2015). Culturally creative cities in Japan: Reality and prospects. *City, Culture and Society*, 1-8.
- Lazrak, Faroek, Nijkamp, P., Rietveld, P., & Rouwendal, J. (2010). cultural heritage and creative cities: aneconomic evaluation perspective, Deptof spatial Economics vu university Amsterdam.
- Musterd, S. (2010). The Creative Cultural Knowledge City, Some Conditions. Paper presented at the University of Kaiserlautern, 2002.p2.
- Navarro Yanez, C. (2013). Do ‘creative cities’ have a dark side? Cultural scenes and socioeconomic. *Cities*, 35, 213-220;
- Ooi, C.S. (2008). Credibility of a creative image: The Singaporean approach. *Creative encounters: Creativity at work*, Copenhagen: Copenhagen Business School.
- Ratiu, D., (2013). Creative cities and/or sustainable cities: Discourse and practices, *City, Culture and Society*, Vol 4: 125–135.

- Redaelli, E., (2011). Analyzing the “creative city” governance: Relational processes in Columbus. Ohio. City, Culture and Society. Vol 2: 85–91.
- Sasaki, M., (2010). Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study, Cities. Vol 27: 53–59.
- UNESCO. (2013). Creative Economy Report, Widening Local Development Pathways. New York: the United Nations Development Programme (UNDP);
- Vivant, E. (2013). Creatives in the city: Urban contradictions of the creative city, City, Culture and Society, vol.4: 57–63.
- Yenchen, d. (2012). Creative cities, Publisheed in space place& culture.